

ТАҚРИЗ

ба автореферати Наимзода Қудратулло Қаҳҳор дар мавзуй
“Шавкати Бухорой ва мақоми ӯ дар адабиёти форс-тоҷик” барои дарёфти
дараҷаи илмӣ доктори илҳон филологӣ, рӯйи ихтисоси 10.01.00 –
Адабиётшиносӣ (10.01.01 – Адабиёти тоҷик. Равобити адабӣ)

Шавкати Бухорой аз ҷумлаи суҳанварони соҳибноми адабиёти тоҷикии Вароруд ба шумор меравад, ки дар ташаккули ғазал дар қарни XVII милодӣ нақши муҳим ва муассир гузоштааст. Агарчӣ донишмандон бештар заминаҳои ривоҷи вежагиҳои муҳими тарзи нав ва сабки маъруф ба ҳиндиرو дар қаламрави адабиёти форсизабони Ҳинд ҷустуҷӯ намудаанд, вале нуфузи ҷанбаҳои ҳунарии ғазалиёти Шавкати Бухорой аз ривоҷи аносири муҳими ин сабки адабӣ дар сарзамини Вароруд паём мерасонад.

Ҳарчанд то кунун бархе аз ҷанбаҳои ҳунариву забони осори Шавкати Бухорой дар Тоҷикистон аз сӯи донишмандону чун Абдулғанӣ Мирзоев, Расул Ҳодизода, Мавҷуда Ӯрунова, Дилрабо Раҳматова ба риштаи таҳқиқ кашида шудааст, вале пажӯҳиши мукаммали тамоми осори суҳанвар аз нигоҳи мавзуиву ҳунари анҷом наёфтааст. Аз сӯи дигар, бахше аз ин нигоштаҳо ҳукми маводи китоби дарсиро дар худ гирифтааст. Бо назардошт ин, метавон изҳор дошт, ки диссертатсияи доктории Наимзода Қудратулло Қаҳҳор **Наимзода Қудратулло дар мавзуй “Шавкати Бухорой ва мақоми ӯ дар адабиёти форс-тоҷик”** аз аввалин пажӯҳишоте амиқ ва мукамал ба шумор меравад, ки бо вусъати фарогирии мавзуоти таҳқиқӣ ба қалам омадааст. Зимни ошноӣ бо бахши дараҷаи омӯхта шудани мавзуйи таҳқиқ равшан мегардад, ки муаллиф пажӯҳишоти то кунун роҷеъ ба зиндагинома ва мероси адабии Шавкати Бухорой анҷомёфтаре аз рӯи ҷуғрофиёи таҳқиқот тасниф намуда, қорҳои то имрӯз дар Эрон, Афғонистон, Тоҷикистону Русия, кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Аврупо иҷрошударо бо шеваи матлуби илмӣ нақду баррасӣ қардааст.

Дар ҷараёни мутолеаи автореферат маълум гардид, ки диссертант нахуст авзои сиёсиву адабӣ ва муҳити фарҳангии замони зиндагонии адибро ҳамчун омили муассир ба эҷодиёти вай баррасӣ қардааст, ки ин нукта барои муқаррар кардани заминаҳои шинохти зиндагӣ ва мероси адабии шоир таъсири матлуб мерасонад. Баробари ин, сарчашмашиносии рӯзгор ва мероси адабии Шавкати Бухорой бар асоси таъқиқи воқеаҳо ва манобеи дигар имконият фароҳам овардааст, ки роҷеъ ба нуқоти муҳими марбут ба рӯзгор, нусхаҳои девони шоир, зикри ашъори

суханвар дар манобеъ ва тазкираҳо маводи фаровонро ҷамъоварӣ ва таҳлилу-таҳқиқ намояд.

Дар як баҳши таҳқиқоти диссертатсия баррасӣ шудани таркиби жанрии девони Шавкати Бухорой низ қобили таваҷҷуҳ аст, зеро муҳаққиқ дар баробари он ки нашри таҳиянамудаи Сируши Шамисоро дар зимни ин таҳқиқ истифода кардааст, масоили марбут ба шинохти анвои адабии мавҷуд дар миёни мероси адабии суханварро бар асоси нусхаҳои хаттии маҳфуз дар Тоҷикистону Туркия ва Эрон низ баррасӣ намудааст. Дар натиҷаи таҳқиқ муваффақ гардида, ки дар заминаи истифодаи усули таҳқиқи омӯрӣ теъдиди дақиқи анвои ашъори шоирро муқаррар сохтааст. Ин шеваи баррасии диссертант низ ба нуфузи бештари арзиши илмӣ таҳқиқ омил омадааст. Ба сурати кулӣ, нақду назариёти муаллиф роҷеъ ба анвои қасида, ғазал, қитъа рубой баён шудааст, ки барои анҷоми баррасиҳои меҳвари таҳқиқот муҳим ва арзишманд ба шумор мераванд.

Дар заминаи баҳши дигари баррасиҳои диссертант ҷанбаҳои мавзӯиву ҳунарии анвои ашъори Шавкати Бухорой ба риштаи таҳқиқ гирифта шудааст. Муҳаққиқ муқаррар намудааст, ки бо сабаби нуфузи навъи ғазал дар таркиби эҷодиёти шоир бештари вежагиҳои мавзӯиву ҳунарии ашъори шоир бар асоси ин жанри суннатии шеъри тоҷикӣ дар меҳвари таҳқиқоти илмӣ ӯ қарор дода шудааст. Бар асос, дар канори шарҳи муҳимтарин мавзӯоти шеъри шоир, чун ишқ, афкори ирфонӣ, иҷтимоӣ, фалсафӣ, бозтоби авзои замон вежагиҳои ҳунарии ашъори шоирро дар сурати бозтоби ҳасоиси сабки ҳиндӣ, тасвирҳои мутаноқизнамо, ҳисомезӣ, корбурди вобастаҳои адабӣ, таркибсозӣ ва амсоли ин баррасӣ намуда, таъсирпазирии Шавкат аз шуарои пешин ва таъсиргузории ӯро ба шоирони баъд аз хеш ҳамчун як унсури муҳими шинохти арзишҳои адабии шеър ба таҳқиқ кашидааст. Ҳамзамон, шеваҳои корбурди саноеи бадеӣ, чун ташбеҳ, тавсиф, истиора, таҷнис, талмеҳ, тамсил ва амсоли инро дар ашъори Шавкати Бухорой баррасӣ намуда, аз ин роҳ низ ҷанбаҳои адабиву бадеии сурудаҳои шоирро дар сатҳи матлуб муқаррар сохтааст.

Диссертант Наимзода Қудратулло аз рӯи мавзӯи таҳқиқоти хеш 1 монография, 28 мақолаи илмӣ, ки аз ҷумлаи онҳо 20 ададашон дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷоп расидаанд, интишор намудааст, ки ин ҳамагӣ муҳтавои аслии диссертатсияро ифода мекунанд.

Дар баробари дастовардҳои зиёди илмӣ аз автореферати диссертатсия маълум мегардад, ки дар он бархе норасоӣҳо низ мушоҳида мешаванд:

1. Муаллифи диссертатсия бо онки бахши дараҷаи таҳқиқи мавзӯ ба таври муфассал пажӯҳишоти дар бораи зиндагонӣ ва мероси адабии Шавкати Бухорой анҷомёфтаре бо низоми муайян шарҳу баён доштааст, вале дар боби аввали диссертатсия боз фасле ба нақду баррасии мероси адабии Шавкат дар таҳқиқоти илми муосир ихтисос додааст. Ба назар мерасад, ки миёни бахши дараҷаи таҳқиқи муқаддима ин фасл як навъ такрор ба назар мерасад. Хуб мешуд, ки маводи фасли мазкурро маҷмуан дар муқаддимаи диссертатсия меовард.

2. Дар автореферати диссертатсия баъзе ғалатҳои имлоӣ ва техникӣ ба ҷашм мерасад, ки ислоҳи он мувофиқи мақсад аст.

Албатта, камиву кистҳои мазкур ба ҳеҷ вачҳ арзиши илмӣ диссертатсияро қоҳиш намедиханд ва онҳо хислати пешниҳодӣ доранд.

Дар умум, диссертатсияи **Наимзода Қудратулло Қаҳҳор дар мавзӯи “Шавкати Бухорой ва мақоми ӯ дар адабиёти форс-тоҷик”** ба талаботи бандҳои 34 ва 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллиф сазовори дарёфти дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.01.00 – Адабиётшиносӣ (10.01.01 – Адабиёти тоҷик. Равобити адабӣ) мебошад.

Муқарриз

Доктори илмҳои филологӣ, профессор

Донишгоҳи давлатии Самарқанд

ба номи Шароф Рашидов

Садрид Саъдиев

tasdiqlayman
Sharof Rashidov nomidagi
SamDU xodimlar bo'limi bochi

